

Г.Ш. Оспанова¹ , А.Т. Мылқайдаров² , А.Б. Сансызбаева^{1*}

¹Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

²Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан

*e-mail: sansyzbayeva.ab@mail.ru

АЗЫҚ-ТҮЛІК БЕЛДЕУІ ҮДЕРІСІНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ӘДІСНАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Қоғам дамуының қазіргі кезеңінде аумақтың азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету жаһандық сипаттағы негізгі мәселелердің біріне айнала отырып, өзектілігін арттыруда. Ауыл шаруашылығы – халықты азық-түлікпен, өнеркәсіпті шикізатпен қамтамасыз ететін ұлттық экономиканың базалық саласы, сондай-ақ жекелеген өңірлер дамуының маңызды факторы болып табылады. Ауыл шаруашылық жүйесінің теориялық және қолданбалы мәселелерін жүзеге асыруға ықпал ететін ғылымдардың ішінде экономикалық және әлеуметтік география ерекше рөл атқарады.

Берілген мақалада азық-түлік белдеуін зерттеудің теориялық негіздері шетелдік және отандық ғылыми зерттеушілердің еңбектері, қалыптастыру мен дамытудың бастапқы шарттары берілген.

Зерттеуде сондай-ақ кеңістіктік дамудың әртүрлі теориялары жүйелі түрде қарастырылады, олардың заңдылықтары мен ерекшеліктері зерттеледі. Талдау жүргізу нәтижесінде азық-түлік белдеуі ұғымын негіздеген авторлардың пікірлері жинақталып берілген. Ауыл шаруашылығының аумақтық құрылымын географиялық зерттеудің бағыттарымен қатар, мақалада ауыл шаруашылығын зерттеудің жаңа географиялық әдістерінің қалыптасуы да қарастырылады. Азық-түлік қауіпсіздігінің әртүрлі теориялық және әдіснамалық аспектілері қарастырылған. «Қала маңы ауыл шаруашылығы» ұғымының теориялық – әдіснамалық және қолданбалы мәселесімен мағынасын анықтау мақсатында шетелдік және отандық авторлардың көзқарастарына жан-жақты талдау жасалған. Азық-түлік белдеуі үдерісінің теориялық-әдіснамалық негіздерін талдай келе, азық-түлік қауіпсіздігі ұғымының дамуы мен қала маңы ауыл шаруашылығының теориялық мәні жан-жақты қарастырылды.

Түйін сөздер: аумақ, нарық, өндіріс, ауыл шаруашылық географиясы, зерттеу әдістері.

G.Sh. Ospanova¹, A.T. Mylkaydarov², A.B. Sansyzbayeva^{1*}

¹L.N. Gumilev Kazakh National University, Astana, Kazakhstan

²Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

*e-mail: sansyzbayeva.ab@mail.ru

Theoretical and methodological foundations of the food belt process

At the present stage of development of society, ensuring food security of the territory is becoming one of the main problems of a global nature, increasing its relevance. Agriculture is the basic sector of the national economy that provides the population with food, industry with raw materials, as well as an important factor in the development of individual regions. Among the sciences that contribute to the implementation of theoretical and Applied Problems of the agricultural system and economic and social geography play a special role.

The presented article presents the theoretical foundations of the study of the food belt the works of foreign and domestic scientific researchers, the initial conditions for the formation and development.

The study also systematically examines various theories of Spatial Development, Studies their patterns and features. As a result of the analysis, the opinions of the authors who substantiated the concept of the food belt were summarized. Along with the directions of Geographical Study of the territorial structure of Agriculture, the article also considers the formation of new geographical methods of Agricultural Research. Various theoretical and methodological aspects of food safety are considered. In order to determine the meaning of the concept of “suburban agriculture” with the theoretical – methodological and applied problem, a comprehensive analysis of the views of foreign and domestic authors was carried out. After analyzing the theoretical and methodological foundations of the food belt process, the development of the concept of food security and the theoretical essence of suburban agriculture were considered in detail.

Keywords: geography of territory, market, production, agriculture, research methods.

Г.Ш. Оспанова¹, А.Т. Мылқайдаров², А.Б. Сансызбаева^{1*}

¹НАО «ЕНУ имени Л.Н. Гумилева», Астана, Казахстан

²КазНУ имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан

*e-mail: sansyzbayeva.ab@mail.ru

Теоретико-методологические основы процесса продовольственного пояса

На современном этапе развития общества обеспечение продовольственной безопасности территории приобретает все большую актуальность, становясь одной из основных проблем глобального характера. Сельское хозяйство является базовой отраслью национальной экономики, обеспечивающей население продовольствием, промышленным сырьем, а также важным фактором развития отдельных регионов. Среди наук, способствующих реализации теоретических и прикладных проблем системы сельского хозяйства, особую роль играет экономическая и социальная география.

В данной статье представлены теоретические основы исследования продовольственного пояса труды зарубежных и отечественных научных исследователей, начальные условия формирования и развития.

В исследовании также систематически рассматриваются различные теории пространственного развития, изучаются их закономерности и особенности. В результате проведения анализа обобщены мнения авторов, обосновавших понятие продовольственного пояса. Наряду с направлениями географического изучения территориальной структуры сельского хозяйства в статье рассматривается также формирование новых географических методов изучения сельского хозяйства. Рассмотрены различные теоретические и методологические аспекты продовольственной безопасности. В целях определения значения понятия «Пригородное сельское хозяйство» с теоретико-методологической и прикладной проблемой проведен всесторонний анализ подходов зарубежных и отечественных авторов. Анализируя теоретико-методологические основы процесса продовольственного пояса, всесторонне рассмотрены развитие понятия продовольственной безопасности и теоретическое значение Пригородного сельского хозяйства.

Ключевые слова: территория, рынок, производство, география сельского хозяйства, методы исследования.

Кіріспе

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев ауыл шаруашылығы еңбеккерлерінің І форумында еліміздегі агроөнеркәсіп кешені – экономикадағы басты қозғаушы күштің біріне айналуы тиіс екендігін сөз етті. Агроөнеркәсіптік кешен – ел экономикасында үлкен рөл атқарады.

Аграрлық азық-түлік кешені – «...өндірістің, әлеуметтік және нарықтық құрылымдардың жұмыс істеуінің тепе-теңдігі мен тұрақтылығын қамтамасыз ететін тұрақты аймақшілік, аймақаралық және сыртқы экономикалық байланыстары бар азық-түлік өнімдерін өндіруге, оларды тұтынушыға жеткізуге бағытталған экономика салаларының жиынтығы».

Бүгінгі таңда ғылыми-экономикалық әдебиеттерде ауылшаруашылық өнім нарығының концептуалды аппараты жүйесінде айырмашылықтар байқалады. Авторлар «ауыл шаруашылығы өнімдерінің нарығы», «ауылшаруашылық нарығы», «агроөнеркәсіп кешені», «агроазық-түлік», «ауыл шаруашылығы өндірісін тиімді орналастыру», «өнеркәсіптік кәсіпорындардың

кеңістіктік таралуының заңдылықтары» сияқты анықтамаларды пайдалана отырып, әртүрлі түсіндірмелерін қолданады.

Ауыл шаруашылық жүйесінің теориялық және қолданбалы мәселелерін жүзеге асыруға ықпал ететін ғылымдардың ішінде экономикалық және әлеуметтік география ерекше рөл атқарады.

Ауыл шаруашылық географиясының қалыптасуы XX ғасырдың 20-жылдарынан бастап экономикалық-географиялық циклдің маңызды көрінісі ретінде қалыптасты.

Қала маңындағы ауыл шаруашылығының қалыптасуы кеңестік кезеңнің 30-шы жылдары байқалды, бұл қалалық елді мекендер жүйесін қамтамасыз етуде азық-түліктің жетіспеушілігінен, сондай-ақ салалық және аумақтық еңбек бөлінісін тереңдету нәтижесінде байқалды.

Агроөнеркәсіп кешені ел экономикасында үлкен рөл атқарады. Ауыл шаруашылығы географиясы экономикалық және әлеуметтік географияның бағыты ретінде өзінің дамуын шамамен 250 жыл бұрын, экономика қалыптасуының жаңа кезеңі ретінде саланың орналасуында эмпирикалық және теориялық жалпылауды бас-

тады. Ол кезеңдегі ауыл шаруашылығы рөлінің жоғары болғаны сонша, ол бүкіл экономикалық жүйенің дамуы мен орналасуының негізгі тенденциясын анықтауда алдыңғы қатарға қойылды (Шакенова, 2019: 17).

Азық-түлік қауіпсіздігі мен халық әл-ауқатының әртүрлі аспектілерін зерттеуге жеткілікті көңіл бөлінгеніне қарамастан, бұл мәселенің көптеген теориялық аспектілері әлі де пікірталас тудыратынын айта кету керек.

Зерттеу аумағы мен нысаны

Эконом географтардың көптеген еңбектері азық-түлікті өндіруді, тұтынуды және бөлуді аумақтық ұйымдастыру мәселелеріне арнаған. Мақаланы дайындау барысында келесі зерттеу әдістері: ретроспективті талдау, жалпы теориялық, жүйелік-құрылымдық тәсіл, географиялық жүйелеу әдістері қолданылды. Зерттеудің теориялық және әдіснамалық негізін қалыптастыруда батыс, ресей және отандық ғалымдардың теориялық тұжырымдары қарастырылды. Мақалада салыстырмалы географиялық талдау әдісі қолданылып, азық-түлік өндірісінің географиялық аспектісін зерттеудегі әртүрлі ғалымдардың көзқарастары талданып жүйеленді.

XX ғасырдың 90-шы жылдарының екінші жартысында «азық-түлік қауіпсіздігі» термині кең таралды және ресми құжаттарда да, ғылыми әдебиеттерде де қолданыла бастады.

Зерттеу әдістері мен материалдары

Зерттеудің теориялық-әдіснамалық негізі бірқатар шетелдік және отандық ғалымдардың еңбектерінде қарастырылды. 60-жылдардың ортасынан бастап қала маңындағы ауыл шаруашылығының теориялық негізін жан-жақты зерттеуге үлес қосқан ғалымдар қатарына (Глазун, 1976: 206; Краснихин, 1977: 66-67; Коровкин., 1968: 295; Куламбаев, 1975: 95; Минеев, 1984: 7-17; Толстик, 1968:64), қала маңының ауыл шаруашылығы (Байрамов, 1991: 19; Королева, 1983: 113-124; Пистун, 1980: 26) және т.б. еңбектерінде қарастырылады, мұнда авторлар микроаумақтық деңгейде қала маңы кешенін анықтайды.

Азық-түлік өндірісінің аумақтық ерекшеліктері мен ауыл шаруашылығы географиясы әдіснамасының негіздеріне анықтама берген ға-

лымдар қатарына (Ракитников, 1970: 15; Крючков, 1978: 18-30; Иванов, 1974: 272; Дружинин, 2008: 192; Кибальчич, 1989: 45; Тюрин, 1998: 132; Худякова, 1991: 152; Паламарчук, 1985: 92-101; Глазун, 1980: 208; Попов, 1999: 351; Носонов, 2001: 12-77; Шаблий, 1976: 199) және т.б. ғалымдарды айтуға болады.

Азық-түлік қауіпсіздігінің әртүрлі теориялық және әдіснамалық аспектілері (Борхунов, 1992: 64-37; Шутьков, 2012: 8-11; Рябова, 2001: 336; Першукевич, 2000: 142; Калиев, 2012: 87-89; Маргулис, 2013: 48-49; Фролова, 2010: 22-24; Милосердов, 2000: 13-16) және т.б. ғалымдардың еңбектерінде көрініс тапты. Аграрлық азық-түлік нарығының құрамдас бөліктерін қалыптастыру және дамыту, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету туралы ресейлік зерттеуші ғалымдар (Логинов, 2001: 21-27; Ананичева, 2012: 208; Виткалова, 2015: 11-15; Хромов, 1995: 252) және т. б.

Экономикалық-географиялық зерттеулерде қалалардың мәселесіне жүгінген *ресейлік* географтардың зерттеулері берілген жұмыстың теориялық негізін құрайды (Баранский, 1980: 128-129; Лаппо, 1997: 480; Перцик, 2019: 249; Хорев, 1971: 413).

Қала маңындағы ауыл шаруашылығын аумақтық ұйымдастырудың әдіснамалық және қолданбалы аспектілерін (Жихаревич, 1996: 31-37; Иоффе, 1990: 164; Есипова, 2003: 38-39; Минеев, 1994: 334) және т.б. қарастырған. Аграрлық өндірісті дамыту мәселелерімен (Алтухов, 2006: 848; Вдовина, 2002: 5-7; Бондаренко, 2022: 75-85; Родионова, 2016: 51-57; Стадник, 2009: 360) қала маңындағы аймақтың аграрлық өндірісін ұйымдастырудың ерекшеліктері бойынша зерттеу жүргізген ғалымдар қатарына: Г. Тюнен, А. Вебер, Э. Хекшер, И. Х. Ричардсон; функционалдық-аумақтық ұйымдастырудың ерекшеліктерін зерттеуде Б. С. Жихаревич, Л. В. Никифоров, В. Н. Папело, Е. Н. Перцик және т.б.

Ауыл шаруашылығын зерттеуде отандық ғалым өкілдері А.Т. Темірбеков, З.Х. Жанбекова, М. Е. Казембаев, Г. Сұлтанбекова, Ж. Ж. Есжанова, Л. К. Бакаева, Л.Л. Кайгородцев және т.б. еңбектері азық-түлік қауіпсіздігі және аумақты ұйымдастыру мәселелеріне арналған.

Соған сәйкес осы зерттеу жұмысында әр түрлі зерттеуші ғалымдардың еңбектерінде көрініс тапты, толығырақ төмендегі 1-кесте берілген.

1-кесте – Кеңістіктік даму теорияларын алғашқы зерттеуші ғалымдар

Зерттеуші ғалымдар, жылы	Еңбектің аты	Теорияның негізі
<i>Ауыл шаруашылығы өндірісін тиімді орналастыру</i>		
Й. Тюнен 1826 ж.	«Ауыл шаруашылық штандорт теориясы»	Ауыл шаруашылығы өндірісін орналастыру заңдылықтарын сәйкестендіру моделін ұсынған.
<i>Өнеркәсіптік кәсіпорындардың кеңістіктік таралу заңдылықтары</i>		
А. Вебер 1909 ж.	“Өнеркәсіптік штандорт теориясы”	Оқшауланған кәсіпорын саласында өнеркәсіптік өндірісті орналастырудың “таза” теориясын қарастырған.
Э. Хекшер, Б. Олин 30-шы жылдар	«Салыстырмалы басымдылықтар теориясы»	Тауарларды өндіру мен экспорттаудың басым салаларын зерттеуге көңіл бөлген.
У. Айзард 1956 ж.	“Кеңістікті орналастыру және экономика”	Өндіріс, сауда, баға теорияларын өнімді жеткізуге арналған көлік шығындарына қатысты біріктіреді. Өңіраралық қатынастарға баға береді.
Т. Мюрдал 1957 ж.	“Өсу полюстерінің теориясы”	Өсу полюстері агломерация немесе жұмыс істеп тұрған өндірістердің жиынтығы шоғырланған бірнеше қалалар ретінде ұсынылған.
М. К. Бандман 1970 ж.	“АӨК қалыптастыру теориясы”	Аумақтық өндірістік кешендердің құрылымын, динамикасын және орналасуының математикалық үлгілеу жүйесін жасаған.
В. Лаунхардт 1882 ж.	“Өнеркәсіптік кәсіпорынның ұтымды штандорты” теориясы	Кәсіпорынның ресурстар мен өнімді өткізу нарықтарына қатысты орналасуын белгілеу.
<i>Тұтыну факторы</i>		
В. Кристаллер 1933 ж.	“Орталық орындар теориясы”	Жеке аумақта оңтайлы қоныстануға ықпал ететін факторларды зерттеу. Оның негізінде өзінің де, айналадағы аумақтардың да қажеттіліктеріне қызмет ететін экономикалық орталық орналасқандығын алғаш зерттеген.
А. Лёш 1940 ж.	“Шаруашылықтарды кеңістіктік ұйымдастыру теориясы”	Экономикалық аймақ, аймақаралық бәсекелестік қалыптастырған шекаралары бар нарық ретінде ұсынылған.
<i>Өсу полюстерінің негізгі теориялары</i>		
Т. Хегерstrand 1953 ж.	“Инновацияның диффузиялық теориясы”, “аймақтың өмірлік циклі теориясы”	Теориялар инновацияларды, кешендер мен жүйелерді (компьютерлік, телекоммуникациялық, технологиялық), орналастыру факторларын зерттеуге негізделген.
Ж. Будвиль	“Инновация көзі қызметін атқаратын аумақтар”	“Аймақтық өсу полюсі” анықтамасы ұсынылды. Сонымен қатар, экономикалық кеңістіктердің түрлері көрсетілген: біртекті, жоспарланған және поляризацияланған.
Ф. Перру 1954 ж.	“Экономиканың салалық құрылымы”	Экономикалық кеңістіктің ареалдары мен орталықтары өндіріс факторларының тартылыс полюстері болып табылатын экономиканың салалық құрылымының басым рөлін негізге ала отырып тұжырымдаған.
* Ескертпе: бастапқы деректер негізінде құрастырылған (Тюнен, 1926: 326; Weber, 1926: 256)		

Жоғарыда келтірілген кеңістіктік даму және ауыл шаруашылығын орналастыру теориялары қала маңы ауыл шаруашылығының ғылыми негіздерін терең түсінуге мүмкіндік береді. Шетелдік және отандық тәжірибелердің талдауы қазіргі жаһандық азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде және урбандалу жағдайында аграрлық өндірісті тиімді орналастыруда аса маңызды рөл атқарады.

Урбандалудың нәтижесінде азық-түлік қауіпсіздігімен қамтамасыз ету үшін қала маңы ауыл шаруашылығын дамытудың жаңа формалары қалыптасты, олар: қала маңы ауыл шаруашылығы, ақылды ауыл шаруашылығы, жергілікті азық-түлік жүйелері, тік фермерлік, агроэкология және тұрақты ауыл шаруашылығы, гендік модификацияланған дақылдар, цифрлық азық-түлік платформа-

лары. Осы формалар қала маңы ауыл шаруашылығын дамытудың басты жолына айналды. Оны түсіну үшін жоғарыдағы кеңістіктік теориялары мен агроөндірістік кешендерді орналастыру концепциялары қарастырылып, талдану керек.

Аталған теориялар мен агроөндірістік концепцияларды талдай отырып қала маңы ауыл шаруашылығында мынадай міндеттерді шешу керек:

- Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету: қала халқының жаңа өнімге деген сұранысын қанағаттандыру;

- Экологиялық теңдікті сақтау: қала агломерациясының экожүйесіне оң ықпал ету;

- Әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту: ауылдық еңбек нарығын қолдау және жұмыспен қамтуды арттыру;

- Жаңашыл технологияларды енгізу: автоматтандыру, гидропоника, тік фермерлік әдістерді қолдану.

Осы мақсатта шетелдік тәжірибелер де кеңінен зерттелді, мысалы еуропалық қалалардың қала маңы ауыл шаруашылығы экологиялық өнім шығаруға және азық-түлік белдеуін нығайтуға бағытталған.

2-кесте – Азық-түлік өндірісінің географиялық аспектісін зерттеудегі әртүрлі зерттеушілердің анықтамасы

Автор	Берілген анықтамасы
1	2
В.А. Пуляркин	Әлемдік қоғамдастықтың әлеуметтік-экономикалық дамуының қазіргі кезеңінде азық-түлік мәселесі гуманистік қасиеттің себептері мен қазіргі әлемнің тұтастығына байланысты жаһандық маңызға ие болды деп санайды.
Г. Кэриел	Азық-түлік мәселесінің географиялық аспектісі аймақтық тағам түрлерімен тығыз байланысты. Бұл мәселені қамтитын ең танымал географиялық жұмыстардың бірі-”бидай”, “күріш”, “жүгері”, “тары-күмай” және тамақтанудың кейбір маңызды емес түрлерін бөліп көрсететін әлемдік картаны жасаған, тұжырымдаған.
Д. Конуэй және Е. Барбер	Барлық тұрғындардың және кез келген уақытта белсенді салауатты өмір сүру үшін қажетті мөлшерде азық-түлікке кепілдендірілген қолжетімділігін қамтамасыз ету деп түсінген.
В.И. Назаренко	Азық-түлік қауіпсіздігі жүйе ретінде бірнеше ішкі жүйелерді қамтиды: - азық-түлік тәуелсіздігі (елдің ішкі азық-түлік қажеттіліктерін ішкі көздер есебінен қанағаттандыру қабілеті); - әлеуметтік тұрақтылық (халықтың барлық әлеуметтік топтарының азық-түлікке қол жеткізу мүмкіндігі);
Е.В. Серова	Ұлттың қауіпсіздігі, оның ішінде азық-түлік қауіпсіздігі халықаралық сауда байланыстары мен елдердің жалпы өзара тәуелділігі кеңейген кезде артады. Қанағаттанарлық қауіпсіздік туралы көбінесе ел ішіндегі агроазық-түлік өндірісімен емес, жалпы экономикалық жағдаймен байланысты.
М. Трэйси	Азық-түлік қауіпсіздігі отандық азық-түлік өндірісін қорғауға бағытталған шаралардың пайдасына дәлел болып табылады.
<i>Азық – түлік қауіпсіздігі бойынша берілген анықтамалар</i>	
А.И. Алтухов	Азық-түлік қауіпсіздігін былай түсіндіреді “мемлекеттің азық-түлікке қажеттілікті деңгейде қанағаттандыруға кепілдік беру қабілеті, тіршілік әрекеті” деп түсінген
А. Беляков пен О. Матвейчев	Елдің азық-түлік қауіпсіздігін мемлекет пен қоғамның белсенді және салауатты өмір сүру үшін қажетті мөлшерде және сапада бүкіл халыққа азық-түліктің қолжетімділігін қамтамасыз етудің тұрақты қабілеті деп түсіндірген
Б.А. Черняков	Азық-түлік қауіпсіздігі ұғымын былайша тұжырымдады: өз көздерінен өмірлік маңызды азық-түлікпен қамтамасыз ету және оларды еліміздің барлық азаматтарына қажетті, пайдалы қажеттіліктерді барынша қанағаттандыратын көлемде және ассортиментте қолжетімділігі деп қарастырған
К.А. Ахметов	Азық – түлік қауіпсіздігі-бұл халықтың тамақ өнімдеріне деген қажеттілігі физиологиялық нормаларға сәйкес қанағаттандырылатын экономиканың жағдайы деп санайды; ал азық-түлік қауіпсіздігі елдің ұлттық қауіпсіздігінің бөлігі болып табылады деп түсінген
А.А. Кайгородцев	Азық-түлік қауіпсіздігі деп адамның, қоғамның және мемлекеттің өмір сүруінің ішкі және сыртқы қауіп-қатерлерінен сенімді қорғану жағдайы деп түсініледі, бұл елдің бүкіл халқын міндетті түрде осал тұстарын ескере отырып, азық-түліктің негізгі түрлерімен қамтамасыз етумен байланысты екендігін айтады
* Ескертпе: бастапқы деректер негізінде құрастырылған (Пуляркин, 1992: 200; Kariel, 1966; Conway, 1990: 60; Назаренко, 2011: 286; Серова, 1995; Трэйсли, 1995:431; Алтухов, 2006: 725; Большая актуальная политическая; Чернякова, 1997: 396; Ахметова, 2005: 64-66; Кайгородцев, 2006: 384)	

Барлық авторлар азық-түлік қауіпсіздігін адамзат өмір сүруінің негізгі шарты және жалпы ортақ идея ретінде қарастырған. Дегенмен экономикалық, әлеуметтік, саяси-географиялық тұрғыда әр қырынан сипаттаған.

Әдіснамалық айырмашылықтар:

- географиялық бағыт (Г. Кэриел) – азық-түлік өндірісі мен тұтынудың кеңістіктік үлгілеріне негізделген;

- әлеуметтік-экономикалық бағыт (В.А. Пуляркин, Д. Конуэй, Е.В. Серова) – азық-түлікке қолжетімділік пен халықтың әл-ауқатына ықпалын қарастырады;

- ұлттық қауіпсіздік бағыты (В.И. Назаренко, А.И. Алтухов, К.А. Ахметов, А.А. Кайгородцев) – азық-түлік қауіпсіздігін мемлекеттің тәуелсіздігі мен ұлттық тұрақтылығының ажырамас бөлігі деп қарастырады.

Жаңа қадамдар мен үрдістер:

- жаһандану және өзара тәуелділікті (Е.В. Серова) түсіндіруі қазіргі замандағы халықаралық сауда мен кооперацияның маңызын ашады;

- ішкі өндірісті қолдау (М. Трэйси, Б.А. Черняков) концепциясын бүгінгі аграрлық саясаттың маңызды элементі ретінде қарастырады.

Қазіргі геосаяси контекст үшін маңызы:

- әлемдік азық-түлік дағдарыстары, энергетикалық тәуелділік, логистикалық тізбектердің бұзылуы жағдайында (В.И. Назаренко, А.А. Кайгородцев) ішкі өзін-өзі қамтамасыз етуге басымдық беруі өзекті бола түсуде;

- халықаралық ынтымақтастықты дамыту қажеттілігін алға тартатын (Е.В. Серова) көзқарасы да жаһандық азық-түлік қауіпсіздігі тұрғысынан маңызды.

Жалпы азық-түлік қауіпсіздігі тек азық өндіру емес, сонымен қатар кеңістіктік ұйымдастыру, әлеуметтік әділеттілік, экономикалық тұрақтылық, ұлттық егемендік пен халықаралық өзара тәуелділіктің күрделі балансы. Ғалымдардың көзқарастары азық-түлік қауіпсіздігін біржақты емес, көпқырлы, көпдеңгейлі ұғым ретінде қарастыру қажеттігін дәлелдейді.

Қорытынды

Азық-түлік белдеуі үдерісінің теориялық-әдіснамалық негіздерін талдай отырып кеңістіктік даму теориялары, азық-түлік қауіпсіздігі ұғымының дамуы және қала маңы ауыл шаруашылығының теориялық мәні жан-жақты қарастырылды. Зерттеулердің нәтижелері азық-түлік белдеуі түсінігінің тек аграрлық өндірістің шо-

ғырлануы емес, сонымен қатар кеңістіктік әлеуметтік-экономикалық және геосаяси үдерістердің өзара байланысқан кешені екенін көрсетті, олар:

- азық-түлік белдеуі идеясының дамуы кеңістіктік ұйымдастыру теорияларымен тығыз байланысты. И.Тюеннің ауыл шаруашылығы өндірісін тиімді орналастыру тұжырымдамасынан бастап, В.Кристаллер мен А.Лёштың орталық орындар мен экономикалық аймақтар теориясына дейінгі еңбектер ауыл шаруашылығы өндірісінің кеңістіктік үлгілерін ғылыми тұрғыда негіздеді. Бұл теориялар азық-түлік белдеулерін ұйымдастыруда көліктік шығындар, нарықтық жақындық, жер құнарлылығы, агломерациялық артықшылықтар сияқты факторлардың шешуші рөл атқаратынын дәлелдеді;

- азық-түлік қауіпсіздігін әртүрлі зерттеушілер әр қырынан түсіндіргенімен, бәріде мемлекеттің тұрақты дамуындағы стратегиялық маңызын мойындайды. В.А. Пуляркин азық-түлік мәселесін дүниежүзілік маңызы бар әлеуметтік-экономикалық мәселе ретінде сипаттаса, Д. Конуэй мен Е. Барбер азық-түлікке сенімді қолжетімділікті адамның белсенді өмір сүруінің негізгі шарты ретінде қарастырды. Ал В.И. Назаренко мен К.А. Ахметов азық-түлік қауіпсіздігін ұлттық қауіпсіздіктің ажырамас бөлігі ретінде бағалайды. Мұның барлығы азық-түлік белдеулерінің елдің ішкі азық-түлік сұранысын қамтамасыз етуге негізгі тірек аймақтар ретінде ұйымдастырылуы қажеттігін айқындайды;

- қазіргі жаһандану дәуірінде азық-түлік белдеулері тек ішкі нарық үшін ғана емес, сонымен қатар халықаралық нарықтағы азық-түлік бәсекелестігі жағдайында да маңызды болуда. Бұл бағытта Е.В. Серова мен М. Трэйсидің еңбектері азық-түлік қауіпсіздігі мәселесін халықаралық сауда қатынастарымен байланыстыра отырып, отандақ агроөнеркәсіптік кешенді нығайту қажеттігін алға тартады. Дегенмен, азық-түлік белдеулері мемлекеттің азық-түлік тәуелсіздігін қамтамасыз ету құралдарының бірі ретінде қарастырылуы тиіс;

- қала маңы шаруашылығы ұғымының мағынасы да қазіргі жағдайда қайта қаралуда. Алғашында қаланы тек азықпен қамтамасыз ету функциясымен шектелген бұл сала бүгінгі күні қалалық агломерациялардың тұрақты дамуына, экологиялық тепе-теңдікті сақтауға және өңірлік экономиканың әртараптандырылуына ықпал ететін маңызды факторға айналды. Бұл үдеріс-

тер азық-түлік белдеулерінің құрылымына жаңа талаптар қойып отыр: олар жоғары өнімділікті ғана емес, экологиялық қауіпсіздікті, көлік қолжетімділігін және аграрлық ландшафттардың сақталуын да қамтамасыз етуі тиіс;

- азық-түлік белдеуі ұғымын қалыптастыруда өртүрлі ішкі және сыртқы факторлардың өзара ықпалы анықталды: а) ішкі факторлар: табиғи-климаттық жағдайлар, жер ресурстарының сапасы, ауыл шаруашылығы инфрақұрылымы, көліктік желілер; ә) сыртқы факторлар: халықаралық сауда келісімдері, климаттың жаһандық өзгеруі, азық-түлік дағдарыстары, жаңа технологиялардың дамуы.

- азық-түлік белдеулері кеңістіктік құрылым ретінде қалыптасқанда, аймақаралық еңбек бөлінісі, агроөнеркәсіптік кластерлердің қалыптасуы, азық-түлік логистикасының тиімділігін арттыру сияқты заманауи талаптарды ескеру қажеттігі байқалды. Бұл бағытта У. Айзардтың, Т. Мюрдалдың, Т. Хегерstrandтың өсу полюс-

тері мен жанашылдықтың кеңістікке таралу теориялары үлкен әдіснамалық маңызға ие.

- азық-түлік белдеуі ұғымы елдердің азық-түлік саясатын жоспарлауда, өңірлік даму стратегияларын әзірлеуде, агроөнеркәсіптік секторды мемлекеттік қолдау тетіктерін анықтауда маңызды теориялық-тәжірибелік негіз ретінде қарастырылуы тиіс. Әсіресе азық-түлік қауіпсіздігін арттыру мақсатында ауыл шаруашылығын цифрландыру, инновациялық агротехнологияларды енгізу, экологиялық таза өндіріс тәсілдерін дамыту сияқты міндеттер алдыңғы орынға шығып отыр.

Қала маңы ауыл шаруашылығы урбандалу жағдайында азық-түлікпен қамтамасыз етудің тұрақты үлгісі, сондықтан болашақтағы азық-түлік белдеулерінің дамуы теориялық-әдіснамалық жағынан терең зерттеле отырып, жаңа технологиялар, экологиялық талаптар және халықаралық бәсекелестік тұрғысынан қарастырылуы тиіс.

Әдебиеттер

- Ананичева Е.П. Понятие агротехнопарков и их место в общей системе «наука образование-производство» аграрного сектора экономики. Научное и инновационное обеспечение модернизации АПК России: сб. тр. / ВСМУиС. – М.: ФГБНУ «Росинформагротех», 2012. – 208 с.
- Аграрный сектор США в конце XX века / Под ред. д-ра экон. наук Б.А. Чернякова – М.: РАН Институт США и Канады, 1997. – 396 с.
- Алтухов, А.И. Развитие зернового хозяйства в России / А.И. Алтухов. – М.: ФГУП «ВО Минсельхоза России», 2006. – 848 с.
- Байрамов К.Б. Бакинский пригородный агропромышленный комплекс и совершенствование его территориальной организации. Автореф. дис... канд. геогр. наук. – Киев. 1991. – 19 с.
- Баранский Н.Н. Экономико-географическое положение.- Становление советской экономической географии: Избранные труды. – М.: Мысль, 1980, с. 128–129.
- Борхунов, М.А., Назаренко, А.В. Государственная поддержка сельскохозяйственных производителей // АПК: Экономика и управление. – 1992. – № 9. – С. 64–67.
- Бондаренко Л.В. Сельские домохозяйства: социальные последствия низкой доходности и бедности. АПК: экономика, управление. – 2022. – № 7. – С. 75–85.
- Большая актуальная политическая энциклопедия [Электронный ресурс] / Под общ. ред. А. Беякова и О. Матвейчева. – URL: <http://www.politike.ru/dictionary/839>
- Виткалова С. Модель государственной поддержки посредством механизма продовольственной помощи. Экономика сельского хозяйства России. – 2015. -№ 9. – С. 11–15.
- Вдовина Л.А. Формирование продовольственного рынка региона с учетом развития внешнеэкономических связей: Автореферат дис... канд. экон. наук / Л.А.Вдовина. – Саратов, 2002. С. 5–7.
- Глазун, А.Р. Специализация пригородного сельского хозяйства/ А.Р. Глазун. – М.: Колос, 1980. – 208 с.
- Дружинин А.Г. Пространственное развитие города-миллионера: тенденции постсоветского периода: монография. Ростов н/Д.: Изд-во ЮФУ, 2008. 192 с.
- Есипова, С. А. Пригородный агропромышленный комплекс Омской области // Южная Сибирь: проблемы взаимодействия общества и природы: Материалы региональной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых. Барнаул, 2003. – С.38–39.
- Жихаревич Б.С. Основы стратегического планирования экономического развития городов // Еврорада. – 1996. – № 7. – С. 31–37.
- Иванов К.И. Территориальные системы общественного производства. – В кн. Географические аспекты агропромышленного комплексобразования. М.: Мысль. 1975. – 272 с.
- Иоффе Г.В. Сельское хозяйство Нечерноземья: территориальные проблемы. М.: Наука, 1990. – 164 с.

- Кайгородцев, А.А. Товаропроводящая система АПК как фактор продовольственной безопасности Казахстана // Современный научный вестник. – 2006. – № 2. – С. 28-32.
- Калиев, Г.А. О продовольственной безопасности Республики Казахстан // Агропродовольственная политика России. – 2012. – № 1. – С. 87–89.
- Kariel H. A proposed Classification of diet. Pamphlet – January 1, 1966.
- Кибальчич А.О. Сельское хозяйство пригородных зон крупнейших городов // Проблемы больших городов. Вып. 14. М.: МГЦНТИ, 1989. – 45 с.
- Королева Н.И. Пригородный АПК: организационная структура и совершенствование управления. – В кн. Географические исследования для целей планирования экономического и социального развития. – Киев. 1983. – с. 113-124.
- Коровкин И.П. Специализация сельского хозяйства пригородных зон. -М.: Экономика.1968.-295 с.
- Краснихин В.Ф., Фоменкова Н.А. Перспективы развития пригородного хозяйства малых городов//Проблемы экономики сельскохозяйственного производства. – Саратов.: СГУ. 1977.-С. 66-67.
- Крючков В.Г. Использование земель и продовольственные ресурсы. -М.: «Мысль», 1987. С. 18-30.
- Куламбаев Б.К. Современное пригородное сельское хозяйство. -Алма-Ата.: Кайнар. 1975. -95 с.
- Лаппо Г.М. География городов: Учеб. Пособие для геогр. вузов. – М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 1997. – 480 с.
- Логинов, В. Условия инновационного развития экономики. Экономист. – 2001. – № 3. – С. 21–27.
- Маргулис Е. Направления обеспечения продовольственной безопасности в области зерна и хлебопродуктов. Пищевая промышленность. – 2005. – №4. – С. 48-49.
- Милосердов, В.В. Политика обеспечения продовольственной независимости России // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2000. – № 3. – С. 13-16.
- Минеев В.А. Экономические основы пригородного сельского хозяйства. – М.1984.-С. 7-17.
- Назаренко, В.И. Продовольственная безопасность (в мире и в России). – М.: Памятники исторической мысли, 2011. – 286 с.
- Носонов А.М. Территориальные системы сельского хозяйства. Экономико-географические основы исследования. – М.: Янус К. 2001. С. 12-77.
- Паламарчук М.М. Агропромышленный комплекс и проблемы развития Киевского столичного региона // Экономико-географические проблемы развития столичных регионов. Новосибирск, 1985. С. 92-101.
- Першукевич, П.М., Гриценко, М.П., Гриценко, Г.М., Щетинина, И.В., Вернигор, Н.Ф. Совершенствование системы управления АПК в современных условиях. – Новосибирск: СибНИИЭСХ СО РАН, 2000. – 142 с.
- Пистун Н.Д., Гуцай В.А. Особенности функционально-территориальной организации пригородного сельского хозяйства. Киев, 1987. – 26 с.
- Попов Н.А. Экономика сельского хозяйства с основами сельского предпринимательства: Учебник для вузов / Попов Н.А. – М.: Экмос, 1999. – 351 с.
- Пуляркин В.А., Власова Т.К., Надирова А.А. Глобальная продовольственная проблема: Географический анализ / Итоги науки и техники. География зарубежных стран: Т.18. – М.: ВИНТИ, 1992. – 200 с.
- Ракитников А.Н. География сельского хозяйства. М., 1970. – 15 с.
- Крючков В.Г. Использование земель и продовольственные ресурсы. -М.: «Мысль», 1987. С. 18-30.
- Родионова О.А. Развитие субъектов аграрного предпринимательства в контексте воспроизводственной ситуации // Научное обозрение: теория и практика. – 2016. – № 3. – С. 51-57.
- Рябова, Т.Ф. Экономическая безопасность: продовольственная безопасность. – М.: Пищевая промышленность, 2001. – 336 с.
- Стадник А.Т. Организационно-экономические основы кооперации и интеграции в зернопродуктовом подкомплексе региона: Монография, Новосибирск: ИЦ Золотой колос, 2009. 360 с.
- Серова, Е.В. К вопросу о продовольственной безопасности России [Электронный ресурс] / Е.В. Серова. – Режим доступа: <http://www.iet.ru/personal/agro/PRODSAF1.htm>
- Толстик Н.А. Пригородная сельскохозяйственная зона и вопросы специализации. – Минск.: Урожай.1968.-64 с.
- Тюрин В.Н. Территориальная организация сельского хозяйства Северного Кавказа (экономико- и эколого-географические проблемы). – Краснодар: КубГУ, 1998. – 132 с.
- Тюнен И.Г. Изолированное государство. – Москва: Экон. жизнь, 1926. – XII, 326 с.
- Трэйси, М. Сельское хозяйство и продовольствие в экономике развитых стран: введение в теорию, практику и политику [Электронный ресурс] / М. Трэйси. – Режим доступа: http://biblioteka.kau.com.ua/index.php?option=com_phocadownload&view.
- Ушачев, И.Г., Серков, А.Ф., Тарасов, В.И., Чекалин, В.С. Проблемы обеспечения конкурентоспособности продукции АПК в условиях региональной интеграции и глобализации // АПК: Экономика, управление. – 2013. – № 7. – С. 3–14.
- Фролова, О. Условия формирования экономических отношений для развития сельских территорий. Международный сельскохозяйственный журнал. – 2010. – № 2. – С. 22–24.
- Хорев, Б. С. Проблемы города: экономико-географические исследование городского расселения в СССР / Б. С. Хорев. – М.: Мысль, 1971. – 413 с.
- Худякова Т.М. Территориальная организация агропромышленного комплекса крупного экономического района Воронеж: Изд-во Воронеж.ун-та, 1991. – 152 с.
- Хромов, Ю.С. Проблемы продовольственной безопасности России: международные и внутренние аспекты. – М.: Изд-во РИСИ, 1995. – 252 с.

- Перцик Е. Н. История географии: учебник для академического бакалавриата. – М.: Издательство Юрайт, 2019. – 249 с.
- Шаблій О. И. Межотраслевые территориальные системы / О. И. Шаблій. – Львов: Вища школа, 1976. – 199 с.
- Шакенова Т., Мамирова К., Киясова Л., Кобегенова Х. (2019). Традиционные и современные географические методы исследования сельского хозяйства. Вестник КазНУ. Серия географическая, 52 (1), 16–26.
- Шутыков, А.А., Шутыков, С.А. Проблемы совершенствования механизма развития процессов интеграции перерабатывающих и сельскохозяйственных предприятий // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2012. – № 5. – С. 8–11.
- Weber A. Theory of the location of industries. Chicago: University of Chicago Press, 1929. 256 p.

References

- Ananicheva, E. P. (2012). *The concept of agrotechnoparks and their place in the general system of "science–education–production" of the agricultural sector of the economy*. In *Scientific and innovative support for the modernization of the Russian agro-industrial complex: Collection of works*. Moscow: FSBI "Rosinformagrotech."
- Altukhov, A. I. (2006). *The development of grain farming in Russia*. Moscow: FSUE "HE Ministry of Agriculture of Russia."
- Annanicheva, E. P. (2012). *Scientific and innovative support for the modernization of the Russian agro-industrial complex*. Moscow: Rosinformagrotech.
- Baransky, N. N. (1980). *Economic and geographical position*. In *The formation of Soviet economic geography: Selected works* (pp. 128–129). Moscow: Mysl.
- Bayramov, K. B. (1991). *Baku suburban agro-industrial complex and improvement of its territorial organization* [Abstract of dissertation, Candidate of Geographical Sciences]. Kiev.
- Benedict, M. A., & McMahon, E. T. (2002). *Smart conservation for the 21st century*. Green Infrastructure, 20, 12–17.
- Bondarenko, L. V. (2022). Rural households: Social consequences of low income and poverty. *Agro-industrial Complex: Economics and Management*, (7), 75–85.
- Borkhunov, M. A., & Nazarenko, A. V. (1992). State support for agricultural producers. *Agroindustrial Complex: Economics and Management*, (9), 64–67.
- Chernyakov, B. A. (Ed.). (1997). *The agricultural sector of the USA at the end of the twentieth century*. Moscow: RAS Institute of the USA and Canada.
- Druzhinin, A. G. (2008). *Spatial development of a millionaire city: Trends of the post-Soviet period*. Rostov-on-Don: SFU Publishing House.
- Esipova, S. A. (2003). Prigorodny agro-industrial complex of the Omsk region. In *Southern Siberia: Problems of interaction between society and nature* (pp. 38–39). Barnaul.
- Glazun, A. R. (1980). *Specialization of suburban agriculture*. Moscow: Kolos.
- Ivanov, K. I. (1975). Territorial systems of social production. In *Geographical aspects of agro-industrial complex formation* (pp. 5–7). Moscow: Mysl.
- Ioffe, G. V. (1990). *Agriculture of the Non-Chernozem region: Territorial problems*. Moscow: Nauka.
- Kaigorodtsev, A. A. (2006). Commodity distribution system of the agro-industrial complex as a factor of food security in Kazakhstan. *Modern Scientific Bulletin*, (2), 28–32.
- Kaliev, G. A. (2012). On food security of the Republic of Kazakhstan. *Agricultural and Food Policy of Russia*, (1), 87–89.
- Kariel, H. (1966). *A proposed classification of diet*. Pamphlet.
- Kibalcich, A. O. (1989). *Agriculture of suburban areas of the largest cities*. In *Problems of big cities* (Issue 14). Moscow: MGTSNTI.
- Koroleva, N. I. (1983). Prigorodny agro-industrial complex: Organizational structure and management improvement. In *Geographical research for the purposes of planning economic and social development* (pp. 113–124). Kiev.
- Korovkin, I. P. (1968). *Specialization of agriculture in suburban areas*. Moscow: Ekonomika.
- Krasnikhin, V. F., & Fomenkova, N. A. (1977). Prospects for the development of suburban economy in small towns. In *Problems of agricultural production economics* (pp. 66–67). Saratov: SSU.
- Kryuchkov, V. G. (1987). *Land use and food resources*. Moscow: Mysl.
- Kulambaev, B. K. (1975). *Modern suburban agriculture*. Alma-Ata: Kainar.
- Lappo, G. M. (1997). *Geography of cities: Textbook for higher education institutions*. Moscow: VLADOS Center.
- Loginov, V. (2001). Conditions of innovative economic development. *The Economist*, (3), 21–27.
- Margulis, E. (2005). Directions of ensuring food security in the field of grain and bread products. *Food Industry*, (4), 48–49.
- Miloserdov, V. V. (2000). The policy of ensuring Russia's food independence. *Economics of Agricultural and Processing Enterprises*, (3), 13–16.
- Mineev, V. A. (1984). *Economic foundations of suburban agriculture* (pp. 7–17). Moscow.
- Nazarenko, V. I. (2011). *Food security (in the world and in Russia)*. Moscow: Monuments of Historical Thought.
- Nosonov, A. M. (2001). *Territorial systems of agriculture: Economic and geographical foundations of research*. Moscow: Janus K.
- Palamarchuk, M. M. (1985). Agro-industrial complex and development problems of the Kiev metropolitan region. In *Economic and geographical problems of the development of metropolitan regions* (pp. 92–101). Novosibirsk.
- Pershukovich, P. M., Gritsenko, M. P., Gritsenko, G. M., Shchetinina, I. V., & Vernigor, N. F. (2000). *Improvement of the agro-industrial complex management system in modern conditions*. Novosibirsk: Sibniieskh SB RAS.

- Percik, E. N. (2019). *History of geography: Textbook for academic baccalaureate*. Moscow: Yurait Publishing House.
- Pistun, N. D., & Gubai, V. A. (1987). *Features of the functional and territorial organization of suburban agriculture*. Kiev.
- Popov, N. A. (1999). *Agricultural economics with the basics of rural entrepreneurship*. Moscow: Ekmos.
- Pulyakin, V. A., Vlasova, T. K., & Nadirova, A. A. (1992). *The global food problem: A geographical analysis*. In *The results of science and technology. Geography of foreign countries* (Vol. 18). Moscow: VINITI.
- Rakitnikov, A. N. (1970). *Geography of agriculture*. Moscow.
- Rodionova, O. A. (2016). The development of agricultural business entities in the context of the reproductive situation. *Scientific Review: Theory and Practice*, (3), 51–57.
- Ryabova, T. F. (2001). *Economic security: Food security*. Moscow: Food Industry.
- Shabliy, O. I. (1976). *Intersectoral territorial systems*. Lviv: Vishcha Shkola.
- Shakenova, T., Mamirova, K., Kiyasova, L., & Kobegenov. (2019). Traditional and modern geographical methods of agricultural research. *KazNU Bulletin. Geographical Series*, 52(1), 16–26.
- Shutkov, A. A., & Shutkov, S. A. (2012). Problems of improving the mechanism of development of processes of integration of processing and agricultural enterprises. *Economics of Agricultural and Processing Enterprises*, (5), 8–11.
- Stadnik, A. T. (2009). *Organizational and economic foundations of cooperation and integration in the grain-product subcomplex of the region*. Novosibirsk: IC Zolotoy Kolos.
- Tolstik, N. A. (1968). *Suburban agricultural zone and issues of specialization*. Minsk: Harvest.
- Tyunen, I. G. (1926). *The isolated state*. Moscow: Economic Life.
- Tyurin, V. N. (1998). *Territorial organization of agriculture in the North Caucasus: Economic, ecological and geographical problems*. Krasnodar: KubGU.
- Ushachev, I. G., Serkov, A. F., Tarasov, V. I., & Chekalin, V. S. (2013). Problems of ensuring the competitiveness of agricultural products in the context of regional integration and globalization. *Agroindustrial Complex: Economics and Management*, (7), 3–14.
- Vitkalova, S. (2015). The model of state support through the mechanism of food aid. *The Economics of Agriculture in Russia*, (9), 11–15.
- Vdovina, L. A. (2002). *Formation of the regional food market taking into account the development of foreign economic relations* [Abstract of dissertation, Candidate of Economic Sciences]. Saratov.
- Weber, A. (1929). *Theory of the location of industries*. Chicago: University of Chicago Press.
- Zhikharevich, B. S. (1996). Fundamentals of strategic planning of economic development of cities. *Eurograd*, (7), 31–37.

Авторлар туралы мәлімет:

Оспанова Гульнара Шаймерденовна – PhD докторант, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Физикалық және экономикалық география кафедрасы (Астана қ., Қазақстан, эл.почта: ospanova_14@mail.ru);

Мылқайдаров Алим Толекович – г.г.к., аға оқытушы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, География, жерге орналастыру және кадастр кафедрасы (Алматы қ., Қазақстан, эл.почта: mylkaydarov@mail.ru);

Сансызбаева Айгерим Баккельдиевна – PhD, аға оқытушы, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Физикалық және экономикалық география кафедрасы (Астана қ., Қазақстан, эл.почта: sansyzbayeva.ab@mail.ru).

Information about the authors:

Ospanova Gulnara – PhD doctoral student, Department of Physical and Economic Geography, L.N. Gumilev Eurasian National University (Astana, Kazakhstan, e-mail: ospanova_14@mail.ru);

Mylkaydarov Alim – Candidate of Geological Sciences, Senior Lecturer, Department of Geography, Land Management and Cadastre, Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan e-mail: mylkaydarov@mail.ru);

Sansyzbayeva Aigerim – PhD, Senior Lecturer, Department of Physical and Economic Geography, L.N. Gumilev Eurasian National University (Astana, Kazakhstan, e-mail: sansyzbayeva.ab@mail.ru).

Сведения об авторах:

Оспанова Гульнара Шаймерденовна – PhD, докторант, старший преподаватель, кафедра физической и экономической географии (Астана, Казахстан, эл. почта: ospanova_14@mail.ru);

Мылқайдаров Алим Толекович – к. н., старший преподаватель, Казахский национальный университет им. аль-Фараби, кафедра географии, землеустройства и кадастра (Алматы, Казахстан, эл. почта: mylkaydarov@mail.ru);

Сансызбаева Айгерим Баккельдиевна – PhD, старший преподаватель, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, кафедра физической и экономической географии (Астана, Казахстан, эл. почта: sansyzbayeva.ab@mail.ru).

Жіберілді: 12 мамыр 2025 жыл
Қабылданды: 09 тамыз 2025 жыл